

ΑΠΟΤΥΠΩΝΟΝΤΑΣ ΤΟΝ ΜΥΘΟ VARIOUS DEPICTIONS OF A MYTH

ΞΕΤΥΛΙΓΟΥΜΕ ΤΟ ΝΗΜΑ ΠΟΥ ΣΥΝΔΕΕΙ ΤΗΝ ΑΛΩΣΗ ΤΗΣ ΤΡΟΙΑΣ
ΚΑΙ ΤΟΝ ΔΟΥΡΕΙΟ ΙΠΠΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΗΣ ΠΑΡΑΔΟΣΗΣ ΜΕ ΤΟΝ ΕΝΤΥΠΩΣΙΑΚΟ
ΠΙΘΑΜΦΟΡΕΑ ΤΗΣ ΜΥΚΟΝΟΥ ΚΑΙ ΕΝΑ ΘΡΑΥΣΜΑ ΠΟΥ ΕΚΤΙΘΕΤΑΙ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ.

WE UNRAVEL THE THREAD THAT CONNECTS THE FALL OF TROY AND
THE TROJAN HORSE OF THE EPIC TRADITION WITH THE IMPRESSIVE
PITHOID VASE OF MYKONOS AND A FRAGMENT EXHIBITED IN ATHENS.

ΑΠΟ ΤΗ ΜΑΡΙΑ ΑΤΜΑΤΖΙΔΟΥ ▼ BY MARIA ΑΤΜΑΤΖΙΔΟΥ

Ο «Πίθος της Μυκόνου» με την εντυπωσιακή ανάγλυφη διακόσμηση (δεξιά).
▼ The "Mykonos Vase" with the impressive relief decoration (right).

© Υπουργείο Πολιτισμού - Οργανισμός Διαχείρισης & Ανάπτυξης Πολιτιστικών Πόρων - Εφορεία Αρχαιοτήτων Κυκλάδων
© Ministry of Culture - Organization of Cultural Resources Development - Ephorate of Antiquities of Cyclades

Μουσείο Παύλου
και Αλεξάνδρας Κανελλοπούλου / Νίκος Στουρνάρας
Paul and Alexandra Canellopoulos Museum / Nikos Stournaras

Ο Τρωικός Πόλεμος αποτελεί μία από τις συναρπαστικότερες ιστορίες από τα βάθη του χρόνου, ένας εκπληκτικός μύθος και μια ιστορική πραγματικότητα που ήταν πάντα ανεξάντλητη πηγή έμπνευσης για τα γράμματα και τις τέχνες. Η άλωση της πολυπαθής Τροίας με το τέχνασμα του Δούρειου Ίππου, του αινιγματικού ξύλινου αλόγου που έκρυβε στα σπλάχνα του τους γενναίους των Αχαιών, αιχμαλωτίζει και σήμερα τη φαντασία -μέχρι και κακόβουλο λογισμικό έχει πάρει το όνομά του. Στα ομηρικά έπη, όμως, δεν εμφανίζεται με τη λεπτομέρεια που θα περίμενε κανείς για ένα τόσο καθοριστικό για την πολεμική έκβαση γεγονός, όπως αντίστοιχα συμβαίνει σε άλλα ηρωικά έπη και σε μεταγενέστερα κείμενα. Γι' αυτό και αποκτά ιδιαίτερη βαρύτητα το να ζωντανεύει ο μύθος στην ανάγλυφη διακόσμηση ενός πύθου ή ενός θραύσματος πιθαμφορέα. Και σκηνή-σκηνή, σαν κινηματογραφική ταινία, να ξετυλίγεται μπροστά μας η πιο καθηλωτική αφήγηση όλων των εποχών.

Στην αχλή του μύθου

Η αρπαγή της Ωραίας Ελένης, συζύγου του βασιλιά της Σπάρτης Μενελάου, από τον Πάρη, γιο του βασιλιά της Τροίας Πριάμου, έμελλε να γίνει η αιτία (ή η αφορμή;) για την εκστρατεία των Ελλήνων στην τότε άμπλουτη Τροία και τον τραγικό πόλεμο που διήρκεσε δέκα ολόκληρα χρόνια. Ιστορίες ανδρείας, φιλίας, ευφυΐας, αλλά και ανείπωτου πόνου, γράφονταν καθημερινά στο πεδίο της μάχης, όπου πολεμιστές από τις αντίπαλες παρατάξεις δοκίμαζαν τις δυνάμεις τους. Μαζί με τους θνητούς και οι θεοί της ελληνικής μυθολογίας, να ευνοούν με τον δικό τους ευρηματικό τρόπο τη μία ή την άλλη πλευρά. Μέχρι που ο πολυμήχανος Οδυσσεάς,

The Trojan War is one of the most fascinating stories, coming from the depths of time, an amazing myth and historical reality that has always been an inexhaustible source of inspiration for literature and the arts. The fall of the long-suffering Troy with the trick of the Trojan Horse, the enigmatic wooden horse that hid in its entrails the bravest of the Achaeans, still captures the imagination today -even malicious software has taken its name. However, in the Homeric epics, it is not described in the detail that one would expect for such a decisive event for the outcome of the war; as is the case in other heroic epics and in later writings. That is why it is of particular importance when the myth is brought to life in the relief decoration of a pithos (vase) or a fragment of a pithoid vase. And there, scene by scene, like an action film, the most gripping narrative of all time unfolds before us.

In the haze of the myth

The abduction of the beautiful Helen, wife of the king of Sparta Menelaus, by Paris, son of the king of Troy, Priam, was to be the cause (or the occasion?) for the Greek military campaign in the then prosperous Troy and the tragic war that lasted for ten years. Stories of bravery, friendship, ingenuity and unspeakable pain were written daily on the battlefield where warriors from opposing sides were testing their strength. Along with the mortals, the gods of Greek mythology also favoured one side or the other in their own inventive way. Until the resourceful Odysseus, king of Ithaca, devised a way for the Achaeans to win the war: the construction of a wooden horse-hideout by

βασιλιάς της Ιθάκης, σκαρφίστηκε τον τρόπο να κερδίσουν οι Αχαιοί τον πόλεμο: την κατασκευή από τον Επειό ενός ξύλινου αλόγου-κρύπτης. Πριν, όμως, θα έκλεβαν από τους Τρώες το Παλλάδιο, το ιερό ξόανο αφιερωμένο στη θεά Αθηνά. Και θα τους ξεγελούσαν ότι δήθεν εγκαταλείπουν τη μάχη, βάζοντας φωτιά στο στρατόπεδο και σαλπάροντας με τα πλοία τους. Οι Τρώες, θεωρώντας το δώρο των Αχαιών, τον Δούρειο Ίππο, ιδανικό μέσο για να ξανακερδίσουν την εύνοια της θεάς, τον έσυραν οι ίδιοι μέσα στην Τροία, αφού έριξαν μέρος των απόρθητων τειχών για να περάσει. Οι απεγνωσμένες προειδοποιήσεις της μάντισσας Κασσάνδρας και του μάντη Λαοκόωντα δεν εισακούστηκαν. Κι ενώ οι Τρώες γλεντούσαν ολονυχτίς γύρω από το άλογο μέχρι που τους πήρε αποκαμωμένους ο ύπνος, τότε, σύμφωνα με την Οδύσσεια, «των Αχαιών τα παλληκάρια πάτησαν το κάστρο, όταν ξεχύθηκαν από τον δούρειο ίππο, αφήνοντας την κούφια δολερή κοιλιά του...» και «σκορπίστηκαν, ένας εδώ άλλος αλλού, ρημάζοντας την πάνω πόλη» (Ομήρου Οδύσσεια, θ 515, μετάφραση Δ. Ν. Μαρωνίτης). Το τέλος του πολέμου ήταν πια γεγονός, αλλά και η αρχή νέων δεινών για τους ομηρικούς ήρωες.

Ο Δούρειος Ίππος αναφέρεται μόνο σε τρεις ραψωδίες στην Οδύσσεια, μεγαλύτερη, όμως, έμφαση δίνεται στα χαμένα έπη του τρωικού κύκλου, στη Μικρή Ιλιάδα του Λέσχη και στην Ιλίου Πέρσιν (Άλωση της Τροίας) του Αρκτίνου. Στη γιγαντιαία κατασκευή με διαστάσεις 7,5 μ. ύψος και 3 μ. πλάτος είχαν κρυφτεί από 12 έως 100 πολεμιστές, αριθμός βέβαια που ποικίλλει ανάλογα με την πηγή. Οι τραγικοί ποιητές, με αποκορύφωμα τις «Τρώαδες» του Ευρυπίδη -ο οποίος ίσως ήθελε να αφυπνίσει τους συγχρόνους του για τα δεινά του πολέμου- αναφέρονται στο «σύνεργο του ολέθρου» που

Epeus. But before that, they stole from the Trojans the Palladium, the sacred wooden statue (xoanon) dedicated to the goddess Athena. And they deceived them by supposedly abandoning the battle, setting their camp on fire and sailing off in their ships. The Trojans, considering the gift of the Achaeans, the Trojan Horse, an ideal means to regain the favour of the goddess, dragged it into Troy themselves, after knocking down part of the impregnable walls to let it through. The desperate warnings of the seer Cassandra and the priest Laocoön were not heeded. The Trojans feasted all night around the horse until they fell asleep and then, according to the Odyssey, "troops of Achaeans broke from cover streaming out of the horses hollow flanks to plunder Troy" and "left and right they ravaged the steep city" (The Odyssey, Homer, Book 8, 576, translation by Robert Fagles). The war was over, but this was the beginning of new suffering for the Homeric heroes.

The Trojan Horse is mentioned in only three rhapsodies in the Odyssey, but greater emphasis is placed on the lost Epic Cycle, the Little Iliad of Leschis and Arctinus's Sack of Troy (Iliou Persis). The giant construction with dimensions of 7.5 metres high and 3 metres wide, hid 12 to 100 warriors, a number that varies depending on the source. The tragic poets, most notably Euripides -who perhaps wanted to alert his contemporaries to the evils of war- in his "Trojan Women" refers to the "accessory of destruction" that "hides spears in its belly; it will be called a Trojan horse by the future generations", presenting with vivid descriptiveness the brutal violence in the fall of Troy. Later, Virgil in the Aeneid (1st century BC), referring to the wooden horse as

«δόρατα κρύβει στην κοιλιά του, δούρειο θα το λένε οι μελλούμενες γενιές», παρουσιάζοντας με γλαφυρή παραστατικότητα την ωμή βία στην άλωση της Τροίας. Μεταγενέστερα, ο Βιργίλιος στην Αινειάδα (1ος αι. π.Χ.), αναφερόμενος στο ξύλινο άλογο ως δώρο των Αχαιών, βάζει τον Τρώα Λαοκόοντα να λέει μία φράση που έμεινε για πάντα στην ιστορία: Φοβού τους Δαναούς και δώρα φέροντας.

Ο μύθος σε όλο του το μεγαλείο

Ο μύθος του Δούρειου Ίππου ήταν πολύ συναρπαστικός για να αγνοηθεί από την τέχνη. Στην αποσπασματικά σωζόμενη χάλκινη βοιωτική πόρπη (700 π.Χ.) που εκτίθεται στο Βρετανικό Μουσείο διακρίνεται ένα άλογο με πόδια που απολήγουν σε ρόδες. Απεικόνιση τροχήλατων ποδιών του ξύλινου αλόγου και των κρυμμένων πολεμιστών έχουν και όστρακα πίθου (660 π.Χ.) στο Αρχαιολογικό Μουσείο Τήνου. Πιθανώς τον 7ο αι. π.Χ. ήταν θέμα αγαπητό -αν και δεν το βρίσκουμε συχνά- στους αγγειοπλάστες των Κυκλάδων, ιδιαίτερα τους Τηνιακούς, που δημιουργούσαν πιθαμφορείς τεραστίων διαστάσεων, με εξαιρετική διακόσμηση.

Το πιο αντιπροσωπευτικό δείγμα της καλλιτεχνικής τους δεξιότητας βρίσκεται στη Μύκονο. Έχοντας συνηθίσει να βλέπουμε μόνο το κοσμοπολίτικο πρόσωπο του νησιού, τείνουμε να αγνοούμε τον σημαντικό αρχαιολογικό και πολιτιστικό του πλούτο. Κι όμως, στο Αρχαιολογικό Μουσείο Μυκόνου, από τα αρχαιότερα της Ελλάδας, μπορεί κανείς να θαυμάσει σημαντικούς αρχαιολογικούς θησαυρούς από τη Δήλο και τη νεκρόπολη της Ρήνειας. Ανάμεσά τους ξεχωρίζει ένας επιβλητικός πιθαμφορέας ύψους 1,35 μ., ο ονομαστός Πίθος της Μυκόνου, που ήρθε στο φως το καλοκαίρι του 1961, στο άνοιγμα ενός πηγαδιού στη Χώρα της Μυκόνου. Ο ταφικός πίθος (στο εσωτερικό του βρέθηκαν ανθρώπινα οστά) χρονολογείται το 670 π.Χ. και η ανάγλυφη διακόσμησή του, με έμφαση στη λεπτομέρεια, είναι ανυπερβλήτης ομορφιάς.

Στον λαϊκό του πίθου διακρίνεται μία πολυπρόσωπη σκηνή: ο Δούρειος Ίππος με επτά ανοίγματα-«παραθυράκια» όπου προβάλλονται τα πρόσωπα των κρυμμένων πολεμιστών, καθώς και επτά πάνοπλοι

a gift of the Achaeans, has the Trojan Laocoön say a phrase that has forever gone down in history: Beware of Greeks bearing gifts.

The myth in all its glory

The myth of the Trojan Horse was too fascinating to be ignored by art. The fragmentarily preserved bronze buckle from Boeotia (700 BC) exhibited in the British Museum features a horse with legs shaped like wheels. Depiction of the wheeled legs of the wooden horse and the hidden warriors are also found on pithos fragments (660 BC) in the Archaeological Museum of Tinos. Probably in the 7th century BC it was a favourite subject -although it is not a common find- among the potters of the Cyclades, especially those of Tinos, who created huge pithoid vases with exquisite decoration. The most representative example of their artistic craftsmanship is found in Mykonos. Accustomed to seeing only the cosmopolitan face of the island, we tend to ignore its significant archaeological and cultural wealth. Yet, in the Archaeological Museum of Mykonos, one of the oldest in Greece, one can admire important archaeological treasures from Delos and the necropolis of Rineia. Among them stands out an imposing 1.35 metres high pithoid vase, the famous Mykonos Vase, which came to light in the summer of 1961, when opening a well in Mykonos's Chora. The funerary pithos (human bones were found inside) dates back to 670 BC, and its relief decoration, with emphasis on detail, is of unsurpassed beauty. The neck of the pithos features a complex scene: the Trojan Horse with seven openings-“windows” where the faces of the hidden warriors are displayed, as well as seven armed warriors, with helmets, spears and shields, who have already come out of the horse, ready to ambush the unsuspecting inhabitants. They were the most virile of the Achaeans, we read in the Odyssey, and would bring “bloody death for Troy” (The Odyssey, Homer, Book 4, 306, translation by Robert Fagles).

“About two centuries before the composition of [painter] Polygnotus's «Iliou Persis» in the Lesche of the Knidians at Delphi, the creator of the amphora with these relief representations provided the earliest

Μουσείο Παύλου και Αλεξάνδρας Κανελλοπούλου
Paul and Alexandra Canellopoulos Museum

Θραύσμα πιθαμφορέα όπου αποτυπώνεται ο Δούρειος Ίππος. Στην απέναντι σελίδα, κάτω αριστερά: Πίλινο ανάγλυφο του 5ου αιώνα π.Χ. που απεικονίζει τη σκηνή συνάντησης του Οδυσσέα και της συζύγου του Πηνελόπης, όπως περιγράφεται στην ομηρική Οδύσσεια. Κάτω δεξιά: Μελανόμορφη κύλικα του 6ου αιώνα π.Χ. που απεικονίζει την ομηρική σκηνή της απόδρασης του Οδυσσέα από το σπήλαιο του Πολύφημου.

Fragment of a pithoid vase depicting the Trojan Horse.

Opposite page, bottom left: Clay relief of the 5th century BC depicting the meeting scene of Odysseus and his wife Penelope, as described in Homer's Odyssey. Bottom right: A 6th century BC black-figure kylix depicting the Homeric scene of Odysseus's escape from the cave of Polyphemos.

πολεμιστές, με κράνη, δόρατα και ασπίδες, που έχουν ήδη κατέβει από το άλογο, έτοιμοι να αιφνιδιάσουν τους ανυποψίαστους κατοίκους. Είναι οι πιο αντρείωμένοι των Αχαιών, διαβάζουμε στην Οδύσσεια, και θα φέρουν «σφαγή και χαλασμό στους Τρώες» (Ομήρου Οδύσσεια, δ273, Μετάφραση Καζαντζάκη, Κακριδή).

«Δύο αιώνες περίπου πριν από τη σύνθεση του [ζωγράφου] Πολυγνώτου «Ιλίου Πέρσις» στη Λέσχη των Κνιδίων στους Δελφούς, ο δημιουργός του αμφορέα με τις ανάγλυφες αυτές παραστάσεις έδωσε την πρωιμότερη μνημειακή εικόνα της άλωσης της Τροίας», γράφει ο Ι.Θ. Κακριδής στην «Ελληνική Μυθολογία» (Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 1986): «... σε τρεις επάλληλες σειρές ξετυλίγεται σε διαδοχικές εικόνες, λιγόλογα, συνταρακτικά, η τραγική μοίρα των γυναικών και των νηπίων της Τροίας».

Τρωαδίτισσες αρπάζονται με τη βία για να οδηγηθούν σκλάβες πίσω στην Ελλάδα, ακόμη κι αυτές από αρχοντική γενιά. Τα πέπλα τους πέφτουν καθώς απλώνουν τα χέρια τους ικετεύοντας για τη σωτηρία των παιδιών τους από το σπαθί του εχθρού. Μέχρι και τον μικρό γιο του Έκτορα, τον Αστυάνακτα, ρίχνουν από τα ψηλά τείχη, ενώ τη μητέρα του, την Ανδρομάχη, την παίρνει μαζί του με τη βία ο γιος του Αχιλλέα, Νεοπτόλεμος. Οι σπαρακτικές κραυγές τους μοιάζουν να «ξεπηδούν» από τον πίθο. «Θρηνήστε, αλί, γυναίκες δύστυχες, κι εσείς κόρες των χαλκοδόρατων Τρωαδιδών, κακόνυφες, κι η Τροία γίνεται στάχτη» («Τρωάδες», Ευριπίδης, Μετάφραση Θρασύβουλος Σταύρου, 2012, Θεσσαλονίκη: ΚΕΓ), ανήμπορη μοιρολογά η βασίλισσα Εκάβη, στις Τρωάδες. Κι εκεί, σε μια σκηνή στον πίθο, στέκεται η πηγή όλων των δεινών, η Ελένη. Σηκώνει το βαρύτιμο πέπλο της και κοιτά αγέρωχη τον Μενέλαο. «... φύγε από μπροστά της, μήπως σε κυριέψει ο πόθος της, γιατί έχει τέτοια μάγια, ώστε τα μάτια των αντρών σκλαβώνει, καίει τα σπίτια και ρημάζει πολιτείες» τον προειδοποιεί -μάταια- η Εκάβη.

Ο Δούρειος Ίππος σε ένα θραύσμα

Κάτω από τη σκιά της Ακρόπολης, στο νεοκλασικό κτίριο και τη νέα πτέρυγα που στεγάζουν το Μουσείο Παύλου και Αλεξάνδρας Κανελλοπούλου στην Πλάκα, μία εξαιρετική συλλογή από αρχαί-

monumental image of the fall of Troy”, writes Ioannis Kakridis In his “Greek Mythology” (Ekdotiki Athinon publications, Athens 1986): “... unfolding in three successive rows of sequential images, sparingly, shockingly, the tragic fate of the women and children of Troy”.

Trojan women are seized by force to be taken as slaves back to Greece, even those of noble birth. Their veils fall as they stretch out their arms, begging for the salvation of their children from the sword of the enemy. Even the young son of Hector, Astyanax, is thrown from the high walls, while his mother, Andromache, is forcibly taken by Achilles's son, Neoptolemus. Their heartbreaking cries seem to “spring” from the pithos. “Ah! unhappy wives of those armoured sons of Troy! Ah! Poor maidens, luckless brides, come weep, for Ilion is now a smouldering ruin” (“The Trojan Women”, Euripides, Translation by Thrasybulos Stavrou, 2012, Thessaloniki: Centre for the Greek Language). Queen Hecuba laments helplessly to the Trojan women. And there, in one section of the pithos, stands the source of all suffering, Helen. She lifts her precious veil and glares at Menelaus. “... Shun the sight of her, lest she strike you with longing. For she ensnares the eyes of men, overthrows their towns, and burns their houses, so potent are her witcheries!” Hecuba warns him -in vain.

The Trojan Horse in a fragment

Under the shadow of the Acropolis, in the neoclassical building and the new wing housing the Paul and Alexandra Canellopoulos Museum in Plaka, an exceptional collection of ancient and Byzantine treasures showcases the uninterrupted continuity of Greek art. A small fragment of reddish clay stands out among them. Probably a part of the neck of a large pithoid vase, slightly posterior (650-625 BC) to the one of Mykonos, probably also from the Cyclades, with dimensions of merely 10x10 cm, presents a very vivid depiction of the mythical Trojan Horse. Within six partially preserved rectangular frames (four of which are intact) there are reliefs of warriors' heads, with their gaze turned to the right. To our eyes, they seem to be alert, ready for the final battle.

Μουσείο Παύλου και Αλεξάνδρας Κανελλοπούλου.
Paul and Alexandra Canellopoulos Museum.

ους και βυζαντινούς θησαυρούς αναδεικνύει την αδιάλειπτη συνέχεια της ελληνικής τέχνης. Ανάμεσά τους ξεχωρίζει ένα μικρό θραύσμα από ερυθρώπο πηλό. Τμήμα μάλλον από τον λαιμό ενός μεγάλου πιθαμοφρέα, λίγο μεταγενέστερου (650-625 π.Χ.) από εκείνον της Μυκόνου, πιθανότατα κι αυτός από τις Κυκλάδες, με διαστάσεις μόλις 10Χ10 εκ., παρουσιάζει μία πολύ παραστατική απεικόνιση του μυθικού Δούρειου Ίππου. Μέσα σε έξι, σωζόμενα εν μέρει, ορθογώνια πλαίσια (τέσσερα εκ των οποίων ακέραια) έχουν αποτυπωθεί ανάγλυφα κεφάλια πολεμιστών, με το βλέμμα τους στραμμένο προς τα δεξιά. Στα μάτια μας, φαίνονται να είναι σε εγρήγορση, πανέτοιμοι για την τελική μάχη.

«Οι πολεμιστές είναι σε πιο πυκνή διάταξη και φορούν κράνη με λοφία και παραγναθίδες, η λογική όμως είναι η ίδια [με τον Πίθο της Μυκόνου]», μας λέει ο αρχαιολόγος Νίκος Παπαδημητρίου, Διευθυντής του Μουσείου: «Τα “παραθυράκια” φαντάζουν κάπως περίεργα σήμερα, όμως στην εποχή τους ήταν μια ευφυής λύση για να δουν οι θεατές το εσωτερικό του κούφιου αλόγου, εκεί όπου κρύβονταν σπουδαίοι ήρωες των Αχαιών, όπως οι Οδυσσέας, Διομήδης, Μενέλαος, Νεοπτόλεμος και άλλοι».

Την εποχή εκείνη, τον 7ο αι. π.Χ. (αλλά και τον 8ο αι. π.Χ.), η επική ποίηση

Μουσείο Παύλου και Αλεξάνδρας Κανελλοπούλου
Paul and Alexandra Canellopoulos Museum

“The warriors are in closer formation and wear helmets with crests and bucculae, but the logic is the same [as in the Mykonos Vase]”, says archaeologist Nikos Papadimitriou, Director of the Museum: “The small windows may seem a bit odd today, but at the time they were an ingenious solution for viewers to see the inside of the hollow horse, where great Achaean heroes such as Odysseus, Diomedes, Menelaus, Neoptolemus, and others were hiding”.

είχε εξαιρετική απήχηση στο Αιγαίο. Ραψωδοί και αοιδοί τραγουδούσαν στις αυλές των αρχόντων και σε δημόσιες γιορτές τα κατορθώματα και τις περιπέτειες των ηρώων, όπως τα εξιστορούσαν ο Όμηρος και άλλοι σπουδαίοι ποιητές, βάζοντας το δικό τους λιθαράκι στις ιστορίες αυτές. «Οι θρύλοι αυτοί αρχικά μεταδίδονταν προφορικά και αποτελούσαν για τους Έλληνες ένα είδος ιστορίας που τους συνέδεε με το μακρινό παρελθόν», αναφέρει ο κ. Παπαδημητρίου: «Κάποια στιγμή οι καλλιτέχνες ένιωσαν την ανάγκη να αποτυπώσουν τους θρύλους σε εικόνες -ειδικά εκείνους που διέγειραν περισσότερο τη φαντασία των ανθρώπων: τον αινιγματικό Δούρειο Ίππο, την ιστορία με τον μονόφθαλμο Κύκλωπα Πολύφημο, τη Σκύλλα και τη Χάρυβδη και διάφορες μάχες». Φαίνεται ότι η απεικόνιση επικών σκηνών ήταν δημοφιλής πρακτική και σε μεταγενέστερες περιόδους. Σε ένα αγγείο του 6ου αι. π.Χ. στο Μουσείο Κανελλοπούλου αναγνωρίζουμε τη σκηνή απόδρασης του Οδυσσέα από το σπήλαιο του Πολύφημου, ενώ σε ένα πήλινο ανάγλυφο του 5ου αι. π.Χ. παρουσιάζεται η συγκινητική συνάντηση Οδυσσέα και Πηνελόπης. Κι όσο για τον Δούρειο Ίππο, αμέτρητες εικασίες έχουν διατυπωθεί ήδη από την αρχαιότητα. Ήταν μία πανίσχυρη πολεμική μηχανή, ένας πολιορκητικός κριός, ο πρόγονος της ελεπόλεως, ενός ξύλινου πύργου που κινούνταν πάνω σε τροχούς; Ένα πλοίο με κεφαλή αλόγου στην πλώρη του, ένας σεισμός που ισοπέδωσε την Τροία, μία τελετουργική θυσία αλόγων; Ο μύθος, πάντως, εξακολουθεί να κάνει τη φαντασία να καλπάζει -άλλωστε ήταν το έναυσμα για εκπληκτικά δημιουργήματα που άντεξαν στον χρόνο. Μάλιστα για τον Πίθο της Μυκόνου, την πληρέστερη απεικόνισή του στην τέχνη, προβάλλεται σήμερα και μία αντιπολεμική διάσταση -έχει χαρακτηριστεί η «πρώτη Γκερνίκα της ιστορίας». Μικρή σημασία έχει, άλλωστε, αν το πεδίο της μάχης ήταν στην ομηρική Τροία ή στην Ισπανία του εμφυλίου, από όπου εμπνεύστηκε ο Πικάσο το εμβληματικό του έργο. Η φρίκη του πολέμου είναι διαχρονική και, δυστυχώς, πάντα επίκαιρη.

At that time, in the 7th century BC (but also in the 8th century BC), epic poetry had a great impact in the Aegean. Rhapsodists and minstrels used to sing in the courts of the nobles and at public celebrations the deeds and adventures of the heroes, as recounted by Homer and other great poets, adding their own contribution to these stories.

“These legends were originally passed on orally and for the Greeks they were a kind of history that connected them with the distant past”, says Mr Papadimitriou: “At some point, artists felt the need to capture the legends in images -especially those that most excited people’s imagination: the enigmatic Trojan Horse, the story of the one-eyed Cyclops Polyphemos, Scylla and Charybdis and various battles”.

It seems that the depiction of epic scenes was a popular practice in later periods as well. In a 6th century BC vessel in the Canellopoulos Museum we recognise the scene of Odysseus’s escape from the cave of Polyphemos, while a 5th century BC clay relief depicts the emotional meeting of Odysseus and Penelope.

As for the Trojan Horse, countless hypotheses have been proposed since antiquity. Was it a powerful war machine, a battering ram, the ancestor of the Helepolis, a fortified wheel tower? A ship with a horse’s head on its prow, an earthquake that flattened Troy, a ritual horse sacrifice? The myth, however, still keeps the imagination running wild -after all, it has been the inspiration for amazing creations that have stood the test of time. In fact, in regard to the Mykonos Vase, the most complete depiction of it in art, an anti-war dimension is also emphasised today -it has been called the “first Guernica of history”. It makes us think of the horrors of war in civil war Spain, from which Picasso drew inspiration for his iconic work. The horrors of war are timeless and, unfortunately, always relevant.

Αρχαιολογικό Μουσείο Μυκόνου.
Archaeological Museum of Mykonos.